

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için **Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.** "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Tetsave

Navi ve Koen

Tetsave *peraşası*, açıklama otoritelerinin işaret ettikleri üzere, sıra dışı bir özelliğe sahiptir: Şemot'un başından Devarim'in sonuna kadar Moşe'nin isminin geçmediği tek *peraşa*dır.¹ Buna birkaç açıklama önerilmiştir.

Vilna'lı Gaon'un önermesine göre bu, çoğu yılda Tetsave *peraşasının* Moşe'nin ölüm günü olan yedi Adar tarihinin düştüğü haftada okunmasıyla ilgilidir. Bu hafta içinde Yahudi tarihinin en büyük liderinin kaybını hissederiz – ve onun Tetsave *peraşasındaki* yokluğu, işte bu kaybı ifade eder.

Baal A-Turim ise bu durumu, Moşe'nin gelecek haftaki *peraşada* Tanrı'dan Yisrael'i affetmesi için yalvarmasıyla ilişkilendirir. "Yoksa," der Moşe, "lütfen beni, yazmış olduğun kitabından sil" (Şemot 32:32). "Bir hahamın laneti, şarta bağlı ise [ve şart yerine gelmemişse] bile gerçekleşir" (Makot 11a) şeklinde bir ilke vardır. Dolayısıyla, Moşe'nin ismi bir haftalığına Tora'dan "silinmiştir".

Pa'neah Raza bunu başka bir ilkeyle bağdaştırır: "Etki bırakmayan öfke yoktur." Moşe, Tanrı'nın Mısır'dan çıkış sırasında Bene Yisrael'e liderlik etmesi yönündeki davetini "Lütfen başkasını gönder" diyerek son kez geri çevirdiğinde Tanrı "Moşe'ye öfkelenmiş" (Şemot 4:13-14) ve ona, ağabeyi Aaron'un kendisine eşlik edeceğini bildirmişti. Bu

yüzden Moşe, aksi takdirde kendisine ait olacak bir rolü, Yisrael'in Koenlerinin ilki olma görevini ceza olarak kaybetmiş, bu mevkie onun yerine Aaron getirilmiştir. Tetsave *peraşasında* Moşe'ye yer verilmemesinin sebebi budur, zira bu *peraşa*, Koenlerin rolüne adanmıştır.

Her üç açıklama da bir "yokluğun" üzerine odaklanmaktadır. Ancak belki de en basit açıklama, Tetsave'nin bir "varlığa", hem de Yahudilik ve Yahudi tarihi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olan bir varlığa adanmış olmasıdır.

Yahudiliğin, kendisini sıra dışı kılan özelliklerinden biri, tek değil, iki manevi liderlik tipini tanıyan olmasıdır: Navi (peygamber) ve Koen. Peygamber her zaman hayal gücünü tetikleyen bir figür olmuştur. Erkek veya kadın bir peygamber bir dram insanıdır, "gerçekleri iktidarın yüzüne vurur", yüksek, hatta ütöpik görünen idealler adına krallara ve maiyetlerine veya bütün bir topluma meydan okumaktan korkmaz. Başka hiçbir dini şahsiyet tipi, Yisrael peygamberlerinin – ki en büyükleri Moşe'dir – bıraktığı etkiyi bırakmamıştır. Bunun aksine, Koenler çoğunlukla daha sessiz, apolitik figürler olmuşlar, siyasi tartışmada spot ışığının altında olmaktansa, Kutsal Mekân'da

¹ Ç.N.: Devarim'deki bazı *peraşalarda* da Moşe'nin ismi geçmemektedir. Ancak bunun sebebi, o *peraşaların* metinlerinin çoğunlukla Moşe'nin sözlerinden oluşuyor

olmasıdır. Dolayısıyla Tetsave, üçüncü şahıs anlatımı çerçevesinde Moşe'nin isminin geçmediği tek *peraşa*dır.

görev yapmışlardır. Ve yine de, Yisrael'in kutsal bir ulus olarak korunmasında peygamberlerden aşağı kalmayan bir rol oynamışlardır. Gerçekten de, Bene Yisrael, her ne kadar "bir Koenler krallığı" olmaya davet edilmişlerse de, onlardan hiçbir zaman bir peygamberler halkı olmaları beklenmemiştir.²

Öyleyse gelin, bir Navi ile bir Koen arasındaki farkların bazılarını ele alalım:

- Koen'in rolü hanedanlığa bağlıdır. Babadan oğula geçer. Peygamberin rolü ise öyle değildir. Moşe'nin oğulları onun halefleri olmamış; onların yerine öğrencisi Yeoşua seçilmiştir.
- Koen'in görevi makamıyla ilgiliydi. Özü itibariyle kişisel veya karizmatik değildi. Bunun aksine, peygamberlerin her biri kendi kişiliğini yansıtıyordu. "Aynı tarza sahip iki peygamber olmamıştır."³
- Koenlerin özel bir üniformaları vardı; peygamberlerinse yoktu.
- Koen'e gösterilmesi gereken *kavod* (onur) kuralları vardır. Oysa bir peygamberin hak ettiği onura dair buna paralel hiçbir kural yoktur. Bir peygamberi onurlandırmanın yolu, resmi saygı protokolleri değil, ona kulak vermektir.
- Koenler halktan uzaktı. Bet Amikdaş'ta görev yaparlardı. Bir ölü nedeniyle *tame* olmaları bugün de yasaktır. Kimlerle evlenebilecekleri konusunda belli başlı kısıtlamalar vardır. Bunun aksine, peygamber genellikle halkın bir parçasıydı. Moşe veya Amos gibi bir çoban ya da Elişa gibi bir çiftçi olabilirlerdi. Tanrı'nın sözü veya vizyonu gelene kadar, yaptığı işte veya sosyal sınıfında özel hiçbir nitelik yoktu.

- Koen, sessizlik içinde *korbanları* gerçekleştirirdi. Peygamber ise Tanrı'ya, sözü yoluyla hizmet ederdi.
- Koenler ve peygamberler iki farklı zaman akışında yaşarlardı. Koen döngüsel zamana göre işlev görürdü – her gün (veya hafta veya ay), dünü veya yarını gibiydi. Peygamber ise antlaşmasal zamana göre yaşardı (bazıları bunu pek doğru olmayan bir ifadeyle "çizgisel zaman" diye niteler) – bugün, dünden veya yarından radikal düzeyde farklıdır. Koen'in yaptığı hizmet hiç değişmezdi; peygamberin görevi ise sürekli değişirdi. Bunu başka şekilde ifade etmenin yolu, Koen'in, doğayı kutsal kılmak için, peygamberinse tarihe yanıt vermek için çalıştığını söylemektir.
- Böylece, Koen, Yahudi yaşamındaki yapı ve düzen ilkesini temsil ederken, peygamber spontaneliği temsil eder.

Koen'in kelime hazinesindeki anahtar sözcükler *kodeş* ve *hol* (kutsal olan ve olmayan), *taor* ve *tame* (saf olan ve olmayan) sözcükleridir. Peygamberlerin söz dağarcığındaki anahtar kelimeler ise *tsedek* ve *mişpat* (dürüstlük ve adalet), *hesed* ve *rahamim* (şefkat ve merhamet) kelimeleridir.

Koenliğin anahtar fiilleri *leorot* ve *leavdil* (öğretmek/talimat vermek ve ayırmak) iken, peygamberin anahtar faaliyeti, "A-Şem'in Sözü'nü ilan etmek"tir. Koensel ve peygambersel şuur (*torat koanim* ve *tora neviim*) arasındaki fark Yahudilikte esastır ve kanun ile anlatım, *alaha* ve *agada*, yaratılış ve kurtuluş arasındaki farklarda yansıtılır. Koen, Tanrı'nın Sözü'nü "tüm zamanlar için" konuşur; peygamber, Tanrı'nın Sözü'nü "bu zaman için" konuşur. Peygamber olmasaydı, Yahudilik bir tarih ve kader inancı olmazdı. Ancak Koen olmasaydı, Bene Yisrael ebediyet

² Moşe "Keşke Tanrı'nın tüm halkı peygamberler olsa" demişti, ama bu bir realite değil, dilekti.

³ Yeri gelmişken; kadın peygamberler olmasına rağmen kadın Koenler olmamasının sebebi de budur: bu durum,

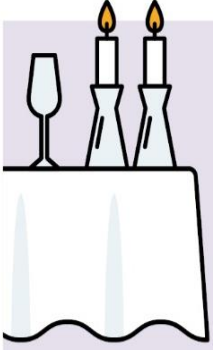
remi makam ve kişisel otorite arasındaki farka denktir. Bkz. Rabi Eliyau Bakşi-Doron; *ŞuT Binyan Av*, I:65.

halkı haline gelemezlerdi. Bu, Tetsave *peraşasının* açılış pasuklarında güzelce özetlenmektedir:

Ve sen [Moşe], Bene Yisrael'e emret:
Daimi kandili yakmak için, sana,
aydınlatma amacıyla preslenmiş
zeytin[den mamul] berrak yağ
getirsinler. Buluşma Çadırı'nda,
Tanıklığı gizleyen ayıracın dışarı bakan
tarafında, Aaron ve oğulları, onu, A-
Şem'in Huzurunda akşamdan sabaha
kadar [yanacak şekilde] düzenlemelidir.

Bu Bene Yisrael içinde gelecek nesiller
için ebedi bir kanundur.

Moşe – peygamber – ismini taşıyan beş kitabın
dördünde başroldedir. Ancak Tetsave'de,
sahnenin merkezini kardeşinin rakip varlığı
tarafından gölgelenmeksizin bir kereliğine
elinde tutan, Koenlerin ilki sıfatıyla,
Aaron'dur. Çünkü Bene Yisrael'in
ruhlarındaki ateşi Moşe yakmışken, Aaron bu
aleve göz kulak olmuş ve onu “ebedi bir ışığa”
dönüştürmüştür.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Bir toplum içinde Peygamber ve Koen'in rolleri birbirini nasıl tamamlar?
2. Hayatınızda önemli değişikliklerin meydana geldiği anların yanında rutin uygulamaları korumaya devam etmek sizin için nasıl bir deneyim oluşturuyor?
3. Tanah'ta farklı liderlik tarzlarının öne çıkarıldığı başka çiftler aklınıza geliyor mu? Aralarındaki dinamikten neler öğrenebiliriz?